

***”DET FINNS GYLLENE DAGAR OCH STUNDER
I LÄRARENS ARBETE OCH DET ÄR DOM SOM
GÖR ATT MAN KNOGAR PÅ”***

Åtta lärares upplevelse av tillfredsställelse i arbetet

Marianne Strömberg

RAPPORT NR 3

***”DET FINNS GYLLENE DAGAR OCH STUNDER I
LÄRARENS ARBETE OCH DET ÄR DOM SOM
GÖR ATT MAN KNOGAR PÅ”***

Åtta lärares upplevelse av tillfredsställelse i arbetet

Marianne Strömberg

Rapport från Institutionen för pedagogik, Nr 3:1999
Högskolan i Borås, 501 90 Borås

Förord till arbetsrapporter i projektet ”Lära till lärare”

Vid Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik, pågår under åren 1998-00 ett brett upplagt forskningsprojekt, ”Lära till lärare”. Projektet består av två parallella huvudstudier med det gemensamma syftet att identifiera vad som är verksamma villkor för konstruktion av en lärarroll i utbildningspraktik och yrkespraktik. I den ena studien fokuseras den nyligen påbörjade integrerade lärarutbildningen (förskollärare och grundskollärare 1-7) som kontext för socialisation till lärare. I den andra studien undersöks hur fyra lärarlag i en integrerad skolpraktik (förskola-grundskola) utvecklar och etablerar nya arbetsformer.

I den studie som undersöker lärarsocialisation under utbildning används texter som de studerande skriver under olika faser i utbildningen, som underlag för bearbetning och analys. Hit hör förväntningar på utbildningen, motiv till yrkesval, pedagogiska ställningstaganden, anteckningar från dagböcker och kursutvärderingar. I den studie som följer integrerad skolpraktik samlas data in under fem terminer genom intervjuer, observationer av vardagspraktiken, deltagande i personal- och planeringsmöten, samt lärarnas skriftliga reflektioner.

Projektet finansieras av Högskoleverket och Högskolan i Borås och ingår i en bredare satsning på att bygga upp och utveckla forskningsanknytningen vid institutionens lärarutbildningar. I anslutning till projektet bedrivs forskarutbildnings- och magisterstudier. Dessutom driver de projektansvariga ett av institutionens vetenskapliga kollegier, ”Kollegiet för socialisationsperspektiv på pedagogiskt arbete”. Till kollegiet hör, förutom de som arbetar inom projektet, ett tiotal av institutionens lärare, samtliga involverade i den integrerade lärarutbildningen, samt handledare från verksamheten. Inom ramen för kollegiet initieras diskussioner om projektets innehåll och närliggande frågor och här knyts projektets vetenskapliga perspektiv samman med de praktikperspektiv som kollegiemedlemmarna har erfarenhet av. I kollegiet ges också kontinuerlig rapportering om projektet och hur det fortlöper. Projektet/kollegiet har också ansvar för en vetenskaplig seminarieserie, obligatorisk för lärarstuderande, på temat ”Det pedagogiska rummet som plats för socialisation och lärande”.

Vi som arbetar inom projektet har som ambition att fortlöpande informera om arbetet till dem som av olika skäl har intresse av att veta hur arbetet fortskrider. Istället för några få, omfattande avrapporteringar har vi valt att publicera skrifter som har karaktär av arbetsrapporter och som dokumenterar delar av det pågående bearbetnings- och analysarbetet. Av naturliga skäl får därför rapporterna varierande innehåll och varierande grad av ”vetenskaplig tyngd”.

Det är vår önskan att studenter, lärarutbildare, förskollärare/grundskollärare, forskare, politiker och anslagsgivare alla skall hitta den information de söker om projektet i våra rapporter, och att de skall inspireras till fortsatt arbete och reflektion omkring frågor som har att göra med ”hur lärare blir lärare”.

I den här rapporten redovisas en mindre studie där åtta grundskollärare beskriver en situation där de upplevt tillfredsställelse i arbetet. Studien genomfördes som en fördjupningsuppgift inom ramen för delkursen ”Empirisk fenomenologi” i pedagogik 61-80p. Temat för studien, liksom dess metodansats, ligger nära LTL-Projektet, varför vi har valt att låta kursuppgiften, i något redigerad form, ingå i projektets rapportserie.

Borås i oktober 1999

Solveig Hägglund
Birgitta Davidsson
Anita Eriksson
Marianne Strömberg
Marianne Dovemark

Hemsida: www.hb.se/forskning/insti/ped/lara-t-larare/

Innehållsförteckning

Förord till arbetsrapporter i projektet "Lära till lärare"	1
Inledning	4
Syfte	5
Genomförande	7
Resultat	8
Relativa strukturer	8
Generella strukturen	12
Diskussion	13
Referenser	15
Bil 1	16
Bil 2	Fel! Bokmärket är inte definierat.
English summary	17
Background	17

Inledning

Inom ramen för min magistrand utbildning vid institutionen för pedagogik vid Högskolan i Borås gjorde jag under hösten-98 en mindre fenomenologisk studie som behandlar lärares upplevelser av tillfredsställelse i yrket. Då projektet "Lära till lärare" som jag är knuten till, har ett brett metodområde med fenomenologisk grund och ett fokus på lärarsocialisation i yrkesutbildning och yrkespraktik (Davidsson & Hägglund 1999) kom min studie att ingå som en av projektets rapporter. Studien är i huvudsak en prövning av en fenomenologisk metod och rapporten kan ses som ett material möjligt att använda inom lärarutbildningen.

Det undgick väl knappast någon att skolans problematik diskuterades och lyftes fram mer än vanligt under 1998. Att det var val var naturligtvis en bidragande orsak till detta. Flera partier hävdade att skolan bör prioriteras. Både den politiska och den allmänna debatten cirkulerade omkring problem som stora klasser, lite resurser, undermåliga lokaler, ökade sociala problem, överbelastade lärare och lärarbrist, ja listan kan göras lång. Det som präglade skoldebatten var en ständig belysning av de negativa aspekterna. Som verksam lärare upplevde man ett bombardemang av negativa fakta. Det var svårt att värja sig. Naturligtvis blir man påverkad och ställer sig frågor som: Är skolan en miljö i vilken det går att uppleva tillfredsställelse i sitt arbete som lärare? Vad känner man i så fall tillfredsställelse inför, i en uppenbart komplex arbetsmiljö? Alltför sällan debatterades det som är positivt med skolan idag, till exempel de lärare som faktiskt trivs med sitt arbete som gör ett gott jobb och ger eleverna möjlighet att utvecklas i inspirerande miljöer, med engagerade vuxna omkring sig. Jag har erfarenhet av att det finns lärare som trivs mycket bra med sitt arbete och utför det med stort engagemang. Men då de positiva sidorna av att vara lärare så sällan lyfts fram finns det, tror jag, risk för att det får negativa konsekvenser. Är kanske detta en av orsakerna till att läraryrket idag inte uppfattas som attraktivt? Är denna något onyanserade bild av läraryrket en av förklaringarna till att allt färre väljer att utbilda sig till lärare?

Naturligtvis bör man lyfta fram de problem som finns i skolan idag för att synliggöra det som behöver förbättras och förändras, men jag upplevde en rådande obalans i speglingen av dagens skola. Jag beslöt mig för att låta några yrkesverksamma lärare komma till tals och undersöka deras positiva erfarenheter av sitt arbete, ge dem möjlighet att berätta om upplevelsen av tillfredsställelse i sitt arbete som lärare. Studien kan ses som ett bidrag till nyansering av diskursen omkring lärarens arbete.

Syfte

Av erfarenhet vet jag att som verksam lärare i dagens skola bjuds man på skiftande upplevelser av både tillfredsställelse och frustration. Med ovanstående funderingar som utgångspunkt ville jag belysa ett positivt område i lärargärningen. Jag var speciellt intresserad av lärares *upplevelse* av *tillfredsställelse* i arbetet.

Syftet med studien var att utifrån ett fenomenologisk perspektiv beskriva lärares upplevelser av tillfredsställelse i sitt arbete och se om det fanns något som var gemensamt i deras upplevelser. Fanns det någon kärna?

Metod

”Om man tänker sig den fenomenologiska metoden som ett tanke projekt, som en inre resa, kanske man skulle kunna hitta kombinationer som möten, som mötesplatser, som träffpunkter, som en punkt där ett subjekt möter ett objekt och där resultatet av detta möte blir att objektet omvandlas till fenomen och subjektet till ett jag.”(Szklański, 1998)

Jag valde en fenomenologisk metod därför att den lämpade sig väl att arbeta med då jag sökte efter ett specifikt fenomen = upplevelse.

Fenomenologi avser läran om fenomenen, och användes av Friedrich Hegel för hans lära om medvetandets utvecklingsformer. Etymologiskt härstammar begreppet ”fenomen” från det grekiska verbet *phainestai* som betyder att visa sig, att uppenbara eller avslöja sig. Senare har namnet fenomenologisk, eller deskriptiv psykologi, kommit att stå för en riktning som utgått från den tyske filosofen Edmund Husserl (1859 - 1938). Husserl beskriver den som en väsensvetenskap som bortser från det individuella i tingen och i stället med intuitiva medel försöker bestämma den bakomliggande idén. Fenomenologin befattar sig uteslutande med fenomen såsom fenomen = upplevelse.

Termen fenomenologi används också av Husserl, Heidegger, och andra filosofer och forskare i betydelsen av metod, nämligen den fenomenologiska metoden för beskrivning av fenomen, det vill säga upplevelsernas essentiella egenskaper.

Att arbeta med ett fenomenologiskt perspektiv kräver att forskaren ska närma sig forskningsobjektet med en klarvaken uppmärksamhet som är

medveten om alla förutfattade meningar och erfarenheter om detsamma. Dessa måste föras åt sidan, Husserl talar om att sätta alla förutfattade meningar inom parantes, och ersätta med en ”ren” nyfikenhet som innebär att man förundras över en värld man avsiktligt gjort sig främmande inför. Lyckas vi i detta uppsåt ska världen visa sig för oss som den verkliga är och vi kan bekanta oss med den på nytt. Den fenomenologiska verkligheten är varken enbart subjektiv eller objektiv. Medvetandet tar intryck från objektet, därefter omvandlar medvetandet dessa intryck till fenomen. Hur jag uppfattar objektet blir den fenomenologiska verkligheten. Fenomenologen är ute efter fenomenets essens det vill säga medvetandeakternas kärna, sakens väsen. Det är, enligt Husserl, det generella man vill få fram, det speciella bortser man ifrån (Barbosa da Silva 1993).

Den fenomenologiska analysen ska ske på grundval av själva upplevelsen. Den söker undvika att förklara fenomen utifrån begrepp och referensramar som inte härstammar från upplevelsen själv. Den söker att så långt som möjligt vara trogen upplevelsen. Den som hör en korrekt fenomenologisk beskrivning av en upplevelse skall kunna känna igen den och instämma i beskrivningen.

Amadeo Giorgio har ingått i ett forskarlag som under de senaste två decennierna har utarbetat och preciserat en fenomenologisk forskningsmetod. Det är en systematisk metod för att kunna genomföra en kvalitativ data analys. Denna analys består av en rad operationer som successivt omvandlar rådata tills man kan identifiera det studerade fenomenets allmänna strukturella särdrag. Giorgi's empiriska fenomenologi har haft en omfattande betydelse för empirisk fenomenologisk forskning

Giorgi's analysmetod beskrivs i fem steg (Bachelor & Joshi, 1993) och är den metod som jag har använt mig av i analysen av lärarnas skrivna material.

Giorgi's analysmetod i fem steg;

- ◆ Forskaren ber ett antal personer *beskriva en given upplevelse*, genom intervjuer eller selfreports. Det sistnämnda är en skriven berättelse som respondenten gör enskilt och lämnar till forskaren. Forskaren läser igenom beskrivningarna och försöker fånga helhetsbegreppet i varje text.

- ◆ Nästa steg är att *avstycka texten*, att avgränsa olika skiftningar i meningsinnehåll, dessa textstycken utgör så kallade *meningsbärare*.
- ◆ När man avgränsat de olika meningsbärarna bör man granska dem för att *eliminera upprepningar*, sådant som är överflödigt. Man bör fråga sig om texten man styckat ut verkligen säger något nytt i förhållande till de andra styckena.
- ◆ Forskaren reflekterar över de valda meningsbärarna och skriver om dem till *vetenskapliga begrepp*. Man försöker *finna kärnan* i de utvalda styckena och antecknar dessa. Man får då ett antal formuleringar skrivna utifrån vetenskapliga begrepp.
- ◆ Formuleringarna skrivs om till löpande text. Detta görs efter varje beskrivning och man får då fenomenets *relativa struktur*. Beskrivningarna från varje text läggs sedan samman och det som är generellt för alla beskrivningarna är fenomenets *generella struktur*, det vill säga *essensen av fenomenet*. Olikheterna, variationerna, är inte intressanta utan det är det gemensamma som ska vara i fokus.

Genomförande

Jag valde att fråga respondenter från två låg- och mellanstadieskolor, som jag naturligt har anknytning till. Jag valde också att fråga lärare lika fördelat från både låg- och mellanstadiet för att möjliggöra en variation. Kontakt skedde först per telefon, då jag presenterade uppgiften och syftet med den. De åtta lärare jag utsett som respondenter var sådana som antogs kunna bidra med ett rikt material. 7 av lärarna var mellan 40 och 50 år och hade lång arbetslivserfarenhet, ca 20 år inom läraryrket. En av lärarna var under 30 år och hade arbetat som lärare i 2 år. Efter överenskommelse med lärarna distribuerades frågeställningen (bil 1) i respektive lärares fack på skolorna. Varje lärare fick omkring en veckas tid på sig att fundera över och skriva ner sina upplevelser och reflektioner så detaljerat som möjligt utifrån min frågeställning. Deras skriftliga beskrivningar lämnade de i ett gemensamt fack på respektive skola där de kunde hämtas.

Jag gjorde upprepade läsningar av varje text för att få en uppfattning om respondentens upplevelse i dess helhet. Därefter avstyckades varje text i meningsbärare som visade på skiftningar i betydelse i förhållande till det studerade fenomenet. Därefter försökte jag göra omskrivningar av meningsbärarna till centrala teman och som nästa steg gjordes en analys av

varje tema där texten skrevs om till vetenskapliga begrepp. Av dessa analyser kunde jag i löpande text göra en beskrivning av fenomenets relativa struktur för varje respondent. Jag jämförde och analyserade de relativa strukturerna för att utifrån dessa försöka få fram den preliminära essensen, alltså det som jag först uppfattade som det gemensamma. Efter att ytterligare ha analyserat den preliminära essensen kom jag i slutligen fram till det som jag ansåg vara en beskrivning av fenomenets generella struktur, det vill säga essensen av fenomenet *tillfredsställelse i arbetet som lärare*.

Resultat

Det som är vedertaget inom den empiriska fenomenologin vad beträffar resultat redovisningen är att det är enbart den generella strukturen som redovisas. Alla övriga analyssteg i bearbetningen är inte synliga för läsaren. Det har sin förklaring i den mängd av skrivet material som genereras vid en analys av det här slaget. Av utrymmesskäl finns det inte med. Den här studien utgör ett undantag, förutom den generella strukturen redovisas även de relativa strukturerna. Detta var genomförbart då studien enbart omfattar åtta "selfreports". Dessutom tyckte jag att det berikade studien och gav möjlighet för läsaren att ta del av berättelserna. De relativa strukturerna är i sin karaktär ej fullt så vetenskapligt uttryckta som metoden påbjuder då jag har valt att använda mig av samma språkbruk som respondenterna. De vardagliga begreppen präglar strukturerna istället för de vetenskapliga begreppen.

Nedan redovisas de relativa strukturer jag arbetat fram utifrån de åtta lärarnas "selfreports". Avslutningsvis redovisas den generella strukturen, som grundar sig på det som är gemensamt hos de relativa strukturerna, det vill säga fenomenets essens.

Relativa strukturer

Ann

Läraren berättar om en klassrumssituation där barnen arbetar flitigt. Det spelas klassisk musik i rummet och det är mycket lugnt. Hon sitter vid detta tillfälle vid ett bord dit barn kommer som behöver hjälp, och får då tankar om hur bra hon tycker att hon har det, hon kallar det arbetstillfredsställelse. Hon särskiljer och berättar om en annan tillfredsställelse som infinner sig då hon ser glimten av glädje i ett barns ögon och stoltheten hos densamme

då denne plötsligt förstår något. Hon berättar också om den tillfredsställelse hon känner över att få arbeta i ett lärarlag där hon verkligen trivs, hon är mycket glad över det.

Sammanfattningsvis kan man säga att tillfredsställelse är det känslotillstånd som infinner sig hos läraren när arbetsklimatet i klassrummet präglas av flit och lugn och då hon kan hjälpa de som behöver. Hon upplever tillfredsställelse när hon ser ett barn som blir stolt och glad över att ha förstått något specifikt. Läraren upplever också tillfredsställelse över att få vara en del i ett mycket väl fungerande arbetslag.

Berit

Läraren berättar om ett musikaliskt arbete med sin klass som präglas av att alla deltar med stor entusiasm. Det musikaliska arbetet resulterar i två stycken mycket uppskattade framträdanden, då eleverna har presterat sitt yttersta. Hon talar om succé. En lärarkollega uttrycker att det var det bästa som han har sett och hört under sin femtonåriga lärarbana och 120 stycken anhöriga till eleverna visar sin uppskattning genom långa och varma applåder. Hon beskriver att hon erfar en alldeles otrolig känsla då hon ser hur stoltheten lyser i ögonen på alla i klassen och att hon just då upplever en vi-känsla som hon ej har upplevt lika starkt vid något annat tillfälle.

Sammanfattningsvis kan man säga att läraren upplever känslan av tillfredsställelse i sitt arbete då hon tillsammans med eleverna kan arbeta entusiastiskt med något som leder fram till ett bra resultat. Läraren upplever tillfredsställelse då hon ser att eleverna är stolta över sina prestationer och då de utomstående får ta del av resultatet och visar sin uppskattning.

Cecilia

Läraren beskriver en situation som uppstår efter ett läxförhör då hon tycker att alla barnen ger uttryck för att olika svar kan vara lika rätt. Läraren skriver att det har tagit ett års arbete att komma ifrån rätt/fel-tänkandet och att arbetet nu gett resultat. Hon upplever då att det känns fantastiskt bra. Hon menar att detta blir utgångspunkt för vidare arbete med att få barnen mer kreativa, att få dem att tro på sig själva och att deras svar duger. Hon upptäcker också att barnen kan överföra tankestrukturen om ”rätt – fast olika svar” i en annan arbetssituation, och ser detta som positivt. Hon beskriver ytterligare en konkret situation som följs av en känsla av tillfredsställelse. Situationen uppstår på ett föräldramöte då en förälder berättar att hon kom in i klassrummet mitt under en lektion och möttes då av en skön och avspänd atmosfär. Läraren tycker att detta var väldigt roligt

att höra, eftersom hon anser att ett bra arbetsklimat är viktigt, hon arbetar mycket med det.

Sammanfattningsvis kan man säga att tillfredsställelse är det känslotillstånd som infinner sig hos läraren då hon upptäcker att alla barnen har tillägnat sig en tankestruktur som hon tycker är viktig, detta efter ett långvarigt och målmedvetet arbete med just detta. Hon får bekräftelse av detta resultat i ett läxförhör och i ytterligare en lektions situation. Tillfredsställelse uppenbarar sig för läraren som ett positivt känslotillstånd som föregås av ännu en konkret situation, då en förälder bekräftar det avspända och lugna arbetsklimatet som råder i klassrummet. Hon blir glad över detta då hon betonar att hon tycker att det är mycket viktigt och arbetar fortlöpande med det.

Dagny

Läraren skriver om svårigheten att under en lång period inte ha nått fram till en elev med stora problem, men att hon under veckan sett tecken på att eleven börjar få insikt om sitt handikapp. Hon berättar hur hon hjälpt honom att med ord beskriva hans tankar om sin situation och får på så sätt bekräftelse på att han förstår nu. Läraren skriver om ett längre telefonsamtal med pojkens mamma, hon möter då förståelse. Mamman kommer dagen därpå för att skriva under ett åtgärdsprogram. Läraren får då respons på förslaget att eventuellt anställa en personlig assistent till pojken, både pojken och mamman tycker att det verkar tryggt och mycket bra. Läraren skriver om den positiva känslan av att ha kunnat nå både pojken och mamman på ett lugnt och fint sätt.

Sammanfattningsvis kan man säga att läraren känner tillfredsställelse då hon står i en situation då hon kan hjälpa en elev med svårigheter att få syn på sina känslor och tankar och att detta leder till självinsikt för eleven. Hon känner tillfredsställelse då hon möter förståelse från en förälder och att kommunikationen dem emellan fungerar och leder till gemensamma åtgärder. Läraren upplever tillfredsställelse då ett arbete med ett långvarigt problem ser ut att kunna ge resultat, och att hela processen kunnat ske lugnt och fint.

Eva

Läraren berättar om då hon och eleverna gjorde en skogsutflykt. De skulle gömma en skatt för en annan klass. Under vandringen turades barnen, helt spontant, om att bära utflyktsmaterialet utan att kiv uppstod. Eleverna kunde också helt friktionsfritt enas om en bra skattgömma. Eleverna var nöjda med sin utflykt. Efter denna utflykt med eleverna upplevde läraren en stark tillfredsställelse över hur fint eleverna fungerade socialt med

varandra. Läraren skriver att hon lägger ner mycket tid på att den sociala situationen i klassrummet ska fungera, att eleverna tidigt ska lära sig att hjälpa varandra. Läraren menar att för henne är upplevelsen av tillfredsställelse en nödvändig inspirationskälla.

Sammanfattningsvis kan vi notera att för denna lärare är ett fungerande socialt samspel mellan eleverna, där de spontant visar hjälpsamhet och omsorg, något hon arbetar för och som skänker henne stark tillfredsställelse då hon ser att det fungerar.

Fredrik

Läraren hade varit på ett studiebesök med sin klass och noterade att barnen upplevde besöket som mycket positivt. Läraren lade märke till barnens skaparlust då han plockade fram den tekniklåda de fått låna med sig från studiebesöket. Fler lektioner än planerat gick åt till detta, men läraren ville ej avbryta elevernas intensiva skapande. Läraren upplevde ett tillstånd av tillfredsställelse då han såg att barnen med liv och lust gick in i sina arbeten.

Sammanfattningsvis kan vi i detta fall notera att det var elevernas engagemang inför sin skoluppgift som gav läraren tillfredsställelse.

Gerd

Läraren berättar om ett undervisningsmoment där eleverna fritt får välja något att forska om. En flicka valde att göra en receptbok och ville ta med sig ingredienser till skolan för att där baka något. En fritidspedagog skulle hjälpa flickan med detta. Dagen då det skulle ske var emellertid fritidspedagogen sjuk. Läraren ställdes då inför ett dilemma – skulle hon be flickan vänta en vecka eller vågade hon lämna klassen att arbeta på egen hand och själv hjälpa flickan? Läraren valde att lita på att klassen klarade sig en stund utan henne. Under tiden som läraren var borta ifrån klassrummet råkade gymnastikläraren titta in och fann då 23 stycken mycket upptagna, flitigt arbetande elever, var och en på sin plats. Gymnastikläraren blev imponerad över elevernas arbetsmoral. Läraren upplevde då tillfredsställelse och stor glädje över att eleverna nått dithän att de kunde arbeta självständigt utan att hon var närvarande.

Sammanfattningsvis kan vi här notera att den tillfredsställelse och glädje läraren upplevde infann sig då hennes elever visat disciplin, arbetsmoral, motivation och engagemang och då hon dessutom fått detta bekräftat av en annan lärare.

Helene

Läraren beskriver ett studiebesök med sin klass. De fick därifrån med sig en gåva, som barnen bestämde att de skulle dela lika mellan sig. Läraren lät barnen bestämma hur detta skulle lösas. Detta engagerade barnen i flera dagar, de diskuterade och kom med olika förslag. Under problemlösandets gång blev själva lösandet av problemet viktigare för barnen än att få ta del av gåvan. Läraren upplevde tillfredsställelse över barnens engagemang i lösandet av problemet och över att vägen dit blev viktigare än produkten.

Sammanfattningsvis kan vi se att denna lärare upplevde tillfredsställelse i sitt arbete då eleverna gemensamt engagerade sig i lösandet av en uppgift.

Generella strukturen

- ◆ Tillfredsställelse är det tillstånd av belåtenhet och glädje som de flesta lärare upplever när de befinner sig i en situation då de klart och tydligt ser ett resultat av ett medvetet och långsiktigt arbete med barnen/barnet.
- ◆ Några erfar tillfredsställelse även då de ser ett positivt resultat som uppstår i en något mer spontan undervisningssituation som egentligen inte föregås av någon medveten målbeskrivning.
- ◆ Det som i stort sett alla lärare känner tillfredsställelse inför är att se att alla barnen nått fram till eller varit involverade i ett resultatinriktat arbete.
- ◆ Lärarna upplever känslan av tillfredsställelse då eleverna i sitt lärande visar entusiasm, glädje, engagemang och stolthet.
- ◆ Lärarna erfar en känsla som präglas av belåtenhet och glädje då de i en arbetssituation får uppleva att barnen arbetar utifrån en egen drivkraft i ett positivt arbetsklimat.
- ◆ Flera av lärarna uttrycker att de har känt tillfredsställelse när deras positiva resultat av arbetet blivit synliggjort, bekräftat och uppskattat av någon utomstående som till exempel en kollega, förälder eller annan anhörig.
- ◆ Några av lärarna menar att känslan av tillfredsställelse är en nödvändig inspirationskälla i arbetet.

Diskussion

De tre första punkterna i strukturen beskriver lärares positiva känsla av tillfredsställelse som ryms inom den didaktiska dimensionen, det vill säga lärarens arbete med undervisning i syfte att åstadkomma något slags resultat hos eleverna. De resultat som lärarna ser hos eleverna, och som de känner stor glädje och tillfredsställelse inför, relateras inte nödvändigtvis till ämneskunskaper, utan präglas av att de ser eleven ur ett socialisationsperspektiv. De ser eleven i en läroprocess, där eleven tillägnat sig användbara tankestrukturer och visar förmågor som ansvar, initiativrikedom, kreativitet, samarbetsförmåga och hänsyn. De två efterföljande punkterna som beskriver upplevelser av tillfredsställelse kan innefattas i den sociala dimensionen i lärararbetet som bland annat handlar om att organisera och leda arbetet i klassrummet, att upprätta och upprätthålla ordningen och kontrollen att se till att relationerna mellan eleverna fungerar, samt till enskilda elevers välbefinnande (Carlgren, 1992). De två sista punkterna i strukturen beskriver att utomståendes uppskattning av arbetet är av vikt och att tillfredsställelsen är en viktig inspirationskälla i läraryrket.

Som datainsamlingsmetod var ”selfreports” intressant och inspirerande att arbeta med. Det var med en stor nyfikenhet som jag närmade mig materialet. Jag tror att det är av värde att respondenterna får lugn och ro fundera över frågeställningen utan att bli störda eller styrda av mig som forskare. Jag upplevde dock i några fall en viss tveksamhet till att ta sig an uppgiften på grund av tidsbrist, det krävs tid av respondenten för att kunna skriva ned och reflektera över uppgiften. Under analysens gång funderade jag vid ett flertal tillfällen över min egen förförståelse och erfarenhets betydelse för resultatet. Husserl talar ju om att sätta förförståelsen inom parentes för att på så sätt bli medveten om den och kunna föra den åt sidan. Jag är inte säker på om jag har lyckats i detta uppsåt, jag upplevde att jag ibland lät mig styras av den förförståelse jag har av personerna bakom materialet och av kännedomen om deras arbetsplatser. Man kan också vända på det och tänka att just på grund av min förförståelse och min personliga kontakt med respondenterna, fick jag tillgång till ett rikare material och kunde lättare analysera de skrivna texterna. Det är två sidor av samma mynt. Georgi's metod i fem punkter upplevde jag som en mycket systematisk metod och följaktligen behändig. Det som jag dock ställde mig frågande till var utformningen av den generella strukturen. Jag kände tvekan inför om det var lärarnas beskrivning av hur de kände sig när de upplevde tillfredsställelse som skulle beskrivas eller om det skulle ske en framställning av de situationer som frambringade upplevelsen. I mitt

resultat kombineras båda och om jag har tolkat andra analysresultat (Alexandersson, 1981) rätt så förefaller det som ett lämpligt sätt. Respondenterna har fått ta del av studiens resultat och jag har fått positiv respons från några, men jag har inte haft det resonemang omkring resultatet med alla deltagande som jag från början önskade. Men jag hoppas få tillfälle till det.

Som jag nämnde inledningsvis är det av största vikt att lyfta fram och beskriva lärares arbete och lärarnas positiva upplevelser som en del i helheten och jag ser en möjlighet till fortsatt forskning inom området. Man skulle exempelvis kunna undersöka vilka positiva upplevelser av arbetet som de olika lärarkategorierna har i en integrerad verksamhet. Finns det någon kärna och hur ser den i så fall ut. Vad har den för betydelse för yrkespraktiken?

Inom ramen för projektet ”Lära till lärare” arbetar jag i skrivande stund parallellt med en studie som behandlar blivande förskollärares och grundskollärares motiv till sitt yrkesval. Jag tycker mig skönja att det sker en förändring hos studenterna över tid vad beträffar motivens karaktär. Motiven fördjupas och de ”andas” motivation. Mina studier knyter an till varandra på det viset att de visar båda på processer som är intressanta för lärarutbildningen. Jag hävdar att det är viktigt att lärarstuderande får syn på sin egen motivation, den motivation som gör att de *vill bli lärare* och att de får ta del av vad som redan verksamma lärare uttrycker ger tillfredsställelse i arbetet, det som gör att man fortfarande *vill vara lärare*. Jag är övertygad om att reflektioner och diskussioner omkring dessa två aspekter utgör en viktig del i lärares socialisationsprocess. Jag ser en möjlighet och har en förhoppning om att mina båda studier skall kunna ligga till grund för fruktfylla samtal och diskussioner inom lärarutbildningen.

Referenser

- Alexandersson, C. (1981). *Amadeo Giorgi's emperical phenomenology*. Report 81:3, Reports from Department of Education, university of Göteborg. s.18-35
- Bachelor, A. & Joshi, P.(1993). *Den fenomenologiska forskningsmetoden i psykologi*. Pedagogiska institutionen, Lunds Universitet.
- Bjurwill, Ch. (1995). *Fenomenologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Barbosa da Silva, A. (1993) *Vetenskap och människosyn i sjukvården en introduktion till vetenskaps filosofi och vård etik*. s 152-207 Svenska hälso och sjukvårdens tjänstemanna förbund. FOU Vårdförbundet. Shsts nr. 40
- Carlgren, I. (1996). *Lärarytbildningen som yrkesutbildning*. Lärarytbildning i förändring. Ds 1996:16
- Davidsson, B. & Hägglund, S. (1999). "Att lära till lärare" Beskrivning av ett forskningsprogram kring socialisation i yrkesutbildning och yrkespraktik. Institutionen för pedagogik, Högskolan i Borås.
- Sklarszki, A. (1996). *Barn och konflikter en studie av hur konflikter gestaltar sig i svenska och polska barns medvetande*. Linköpings studies in education and psychology nr. 48

Hej!

Att vara lärare i dagens skola bjuder på skiftande upplevelser av både tillfredsställelse och frustration. Jag är speciellt intresserad av just lärares upplevelse av tillfredsställelse i arbetet som lärare och behöver din hjälp

Vilka upplevelser har just du? Beskriv en konkret situation då du upplevt tillfredsställelse i ditt arbete som lärare.

Vänliga hälsningar
Marianne Strömberg

English summary

Becoming a teacher:

”Being a teacher means some golden days and moments - this makes the struggle worthwhile”. Eight teachers about job satisfaction.¹

Background

Although several earlier national and international studies have described aspects of professional socialisation among student teachers, few have explicitly focussed on such processes within an integrated context. Very few concern training programmes with joint courses for students aiming at pre-school teacher’s and compulsory school teacher’s degree. Furthermore, studies of socialisation within contexts organised according to principles of professional integration have largely been conducted in settings where the integrated educational practice is based on voluntaries from the involved parts. As Swedish educational policy since 1991 prescribes integration of pre-school and compulsory school practice, explicit demands on universities and local communities to develop and organise efficient models for training and practice are at hand. The present project should be seen as an effort to generate deeper knowledge about what factors, premises and conditions are involved when two cultures of educational traditions meet. Particular attention is directed towards processes through which students and professionals, representing pre-school and compulsory school traditions, establish shared sets of knowledge, values and norms about learning and instruction. Such common frames for organising an integrated educational practice are assumed to form an important step towards a new, broader defined teacher role.

The project

The project ”Becoming a teacher” started in the end of 1997 and will continue until the end of 2000. The overriding purpose is to identify and describe conditions for teacher socialisation during teacher training and in professional practice. Two empirical studies, each focussing on one main aspect of professional learning are conducted. One study examines a recently launched, integrated (pre-school teachers and primary school teachers) teacher training as context for teacher socialisation. The other investigates development and establishment of an integrated school practice among four teacher teams.

¹ The project is funded by: Höskoleverket and Höskolan i Borås

An integrated theoretical frame for socialisation is being used (Berger & Luckman, 1979²; Mead, 1976/1995³; Moscovici, 1984⁴). Briefly, this frame implies professional socialisation as being a dynamic, interactive, socially constructed process, which takes place in a socio-cultural context. Social interaction is regarded as a means for changing ideas about the teacher role as well as for maintaining established views. Established ideas as well as new ones are expressed, negotiated and confirmed through communication and action. Conditions for such interactions are contextual and can be defined in terms of temporary situations as well as cultural premises. Inter-individual as well as inter-group interactions are assumed to be involved in processes of constructing and/or reconstructing contents in the teacher role. Teacher socialisation, i.e. "becoming a teacher", takes place in interaction with fellow students, teachers, in-service supervisors and colleagues over a length of time, covering the years of university training and many years of professional work in educational settings. The present project illuminates issues that are likely to be at hand during some distances of the journey towards a teacher role within an integrated educational practice.

The project is inspired by an ethnographic research tradition, particularly as it has been developed within the educational sciences by Quarsell⁵ (1994). Data is collected from two different contexts; integrated teacher training and integrated pre-school/compulsory school practice. Fifteen students accepted for pre-school teachers training and fifteen accepted for compulsory school teacher training is followed during their education. Interviews, student's diaries, examination papers, evaluations, and reflections on the training and their future teacher role are collected and analysed over 2,5 years. Data from the integrated practice is collected through participant observations in daily work and conferences, and individual and group interviews. Four teacher teams in two schools participate in the study.

The project is expected to reveal deeper knowledge about socialisation processes in educational professions, particularly in contexts emphasising integrated models for organisation and content of educational activities. Furthermore, the project is organised in order to support links between educational sciences and

² Berger, P.L. & Luckman, T. (1979). *Kunskapens sociologi. Hur individer uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

³ Mead, G:H: (1976/1995). *Medvetandet, jaget och samhället från socialbehavioristisk ståndpunkt*. Lund: Argos.

⁴ Moscovici, S. (1984). *The phenomenon of social representations*. I R.M. Farr & S. Moscovici (Ed). *Social representations*. Cambridge University Press.

⁵ Qvarsell, B. (1996). *Tillbaka till Pierce? Tankar och begrepp inom den pedagogiska etnografien*. Utvecklingspsykologiska seminariets skriftserie Nr 43. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.

teacher training, for example through regular seminars for students, university teachers and in-service supervisors.

Instead of aiming for one final report from the project, we have decided to document the research process in a number of smaller working reports. In this first one, the project as it was outlined in the proposal is presented. It gives a detailed description of purpose, design, theoretical perspective and methods.

This report was originally written as an examination report within the course "Empirical phenomenology", undergraduate level. Although the study was not explicitly designed within the project, its theme, job satisfaction among teachers, as well as its methodological approach, most relevant for the core question of the project, i.e. teacher socialisation. The study presents eight teachers descriptions of situations, which they have found particularly important for their feelings of job satisfaction. Data consist of written stories, which have been analysed according to a model suggested by A. Giorgi.

Project staff:

Solveig Hägglund,
Birgitta Davidsson,
Anita Eriksson,
Marianne Strömberg,
Marianne Dovemark,

Rapporter från Institutionen för pedagogik

Projektet "Lära till lärare" är en del av den forskning och det utvecklingsarbete som bedrivs vid Institutionen för pedagogik vid Högskolan i Borås. Institutionen har två skriftserier för att dokumentera det arbete som pågår: Skrifter från Institutionen för Pedagogik och Rapporter från Institutionen för Pedagogik.

Rapporter utgivna inom ramen för projektet "Lära till lärare":

1. Davidsson, B., Hägglund, S., & Kihlström, S. (1997/1999). Projektet "Lära till lärare". Projektbeskrivning. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 1, 1999.
2. Davidsson, B., Eriksson, A., Strömberg, M., Dovemark, M., Hägglund, S. (1999). Två blivande lärares reflektioner över mötet med lärarutbildningen. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 2, 1999.
3. Strömberg, M. (1999). "Det finns gyllene dagar och stunder i lärarens arbete och det är dom som gör att man knogar på." Åtta lärares upplevelse av tillfredsställelse i arbetet. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 3, 1999.
4. Eriksson, A., Davidsson, B. & Hägglund, S. (1999). Iaktta – handla – reflektera. Blivande förskollärare om yrkeslärande före och efter verksamhetsförlagd utbildning. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 4, 1999.
5. Davidsson, B. Dovemark, M. & Hägglund, S. (1999). Vem blir lärare och varför? Utgångspunkter för en studie med fokus på lärarstudenters sociokulturella bakgrund och dess betydelse för högskolestudier och yrkesval. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 5, 1999.